

Elisabeth Grundtvigs tale ved mindefest for Ragnhild Goldschmidt

Taler

Johanne Elisabeth Grundtvig –
Kvindesagsforkæmper

Sted

Omstændigheder

Talen er holdt ved en mindefest for Ragnhild Goldschmidt i Kvindelig Læseforening i 1890. Ragnhild Goldschmidt var kvindesagsforkæmper og forfatter samt stifter og formand for Kvindelig Læseforening.

Da Budskabet om Frøken *Goldschmidt* Død naaede Læseforeningen, fandt den almindelige Følelse Udtryk i Spørgsmaalet: Hvad skal vi gøre? og det var i Virkeligheden den Form, Sorgen først antog hos os alle: Hvad skal vi dog gøre uden hende? Vi kan jo slet ikke undvære hende. Saa efterhaanden kom vi til at sige til os selv, at vi *maatte* undvære hende, og lidt efter lidt fordybede Tanken sig ikke saa udelukkende i Sorgen over det, vi har mistet, over den Plads, der staar tom, det Arbejde, der er afbrudt, men kom ogsaa til at dvæle ved Glæden over det, vi har ejet, over det Menneske, der fyldte sin Plads saa helt, over den Gerning, der er gjort, over de mange synlige og usynlige Spor, der er blevet tilbage, baade i den ydre Verden og i Menneskers Sind. Og mig er det ogsaa naturligt i dette Øjeblik at dvæle ved, hvad vi har ejet i Frøken Goldschmidt, hvad hun var, og og hvad hun virkede.

Hvad hun var? Ja vi kender hende jo allesammen; selv om mange her maaske kun har set og talt med hende en enkelt Gang, selv om de kun kender hende fra vore aarlige Generalforsamlinger, saa er jeg vis paa, de har faaet et klart og bestemt Indtryk af hende. Hun var en saa klar Personlighed, hendes indre Liv havde saa stærkt præget hendes ydre Fremtræden, hendes Ord og hendes Maade at tale paa, at det første Indtryk, man fik af hende, i Grunden var rigtigt, Indtrykket kunde blive rigere og dybere, men i det væsentlige forandrede det sig ikke, naar man lærte hende nærmere at kende. Og dette Indtryk, det, som jeg selv fik den første Gang, jeg talte med hende, og det, som vistnok er levende hos Dem alle, det er Indtrykket af den *livfulde* og *idéfulde* Personlighed. Det var *Hovedindtrykket*; man fik ganske vist ogsaa Fornemmelsen af en skarp klar

Forstand, af en energisk, selvstændig, modig Personlighed, men det alt beherskende Indtryk, det, som vakttes igen og igen, det var Indtrykket af *Livfuldhed* og - for at laane et Ord af Digteren *Goldschmidt* - af *Idésans*: Der laa som en Glans over hende, et Skær fra den gamle romantiske Tid da Guderne legede med Guldtavl paa Idasletten og var glade.

Jeg har hørt Folk sige, at naar Frøken Goldschmidt kom ind i en Stue, blev der morsomt, og dette *er* saa laagt fra at være en Overdrivelse, at Udtrykket ikke er stærkt nok; der blev tit meget mere end morsomt; der blev aandfuldt. For hun havde i en ganske egen Grad den Evne, ikke blot selv at være interessant, *men* ogsaa faa andre til at være det; hun ligesom kaldte paa skjulte Kræfter og Evner inde i dem, som de knap selv kendte til - saa de ydede deres mest mulige, stundum til deres egen Forbavselse. Livligheden eller Livfuldheden - jeg synes egentlig, vi mangler et Ord for det, der skal betegnes - var til Stede i alle Former. Som rent umiddelbar Munterhed saadan som den kom frem blandt andet ved Bestyrelsesmøderne i tidligere Dage, hvor Folk blev staaende paa Trappen udenfor det lille Værelse i vor gamle Lejlighed i Sparekassens Gaard og undredes paa, hvad det var for en Latter og Tummel de hørte. Det var Frøken Goldschmidt, der holdt Bestyrelsesmøde. Og den ytrede sig som Humor og Vid og sprudlende, glimtende Aandfuldhed. Hun *kunde* være satirisk, og hun *kunde* være skarp, men saavidt min Erfaring rækker, var Satiren aldrig saarende, Skarpheden aldrig ufortjent - og Lunet og Spøgen laa bestandig bagved, rede til at bryde frem.

Hendes Livfuldhed var al Tid af absolut befriende Art, og det beroede sikkert paa, at der bag Munterheden og Viddet ikke laa Blaserthed eller Zerrissenhed, men en mærkelig stærk og rig Livsglæde, en Livsglæde, som for mange af det Slægtled, hvortil vi hører, er „en saga blott”, en Livsglæde, der bar op over Fattigdom og Savn i Barndommen, der i Ungdommen jublede for hver ny Dag, der kom, i Forventning om den Herlighed, den kunde bringe - og *vilde* bringe, en Livsglæde, der holdt ud i Alderdommen - endnu før faa Aar siden skrev hun til en af sine Venner: „Jeg takker Gud for hver lykkelig Dag” - og som selv Livets alvorlige Sorger ikke kunde slukke; den blussede al Tid op igjen. Og den *maatte* blusse op igen; hun kunde ligefrem ikke leve uden den; jeg husker hende, da hun en Gang i en Samtale længe havde dvælet ved en stor Sorg, pludselig med Vold bryde af og sige: „Nej, lad os nu tale om noget glædeligt!” Og det mærkelige var, at hun kunde virkelig finde noget glædeligt at tale om og blev lettere til Sinds derved. Betegnende var det ogsaa, at hun midt i sin store Sorg over Tabet af sin

Broder gav sig til at læse hans Værker op forskellige Steder og derved paany gennemlevede Glæden over, hvad han havde været. - Og i Theori som i Praxis hævdede hun Glædens Berettigelse i og for sig; den var for hende Livets drivende Kraft. Jeg har selv oplevet et slaaende lille Exempel paa, hvad Værd hun tillagde dem. Vi havde en lille privat Diskussionsforening, som hun egentlig var lidt ærgerlig paa, fordi hun mente, den berøvede Læseforeningen noget; det havde vi tit talt om og ikke været enige. Saa havde jeg engang fortalt hende om et Møde, vi havde haft, hvor der havde været særlig morsomt, og i den Anledning skrev hun til mig: „Det at De havde moret Dem saa godt, overtydede mig om, at jeg havde Uret”. - Glæden havde Ret, i og for sig, som Glæde.

Ganske uadskillelig fra Livfuldheden og Livsglæden var hendes Idésans.

Hun var i høj Grad aandelig interesseret; men *det* kan siges om saa mange i vore Dage; ejendommelig for hendes aandelige Interesserthed var hendes Søgen efter Ideen, hendes Fordring om Ideens Allestedsnærværelse. Hun søgte og hun fandt. Fandt Ideen i Bøger, i Skuespil i Foredrag, i Menneskers Ord og Handlinger, og fandt hun ingen Ide i et eller andet, saa dømte hun det strængt; ellers var hun ikke stræng i sin Dom, men Idéforladtheden var hendes inderste Væsen imod. Denne Søgen tilbage til det, der laa bagved Tingene, til de store, simple, almene Ideer, som var skjult til Stede i Livets brogede Mangfoldighed, denne uafsladelige Syslen, mindre med Ting end med Tanker, gjorde at der var noget befriende ved Samkvemmet med hende; man følte sig al Tid lidt oppe over Livets Slid og Smaabekymringer i hendes Selskab.

Naturligvis maatte hun ogsaa søge en Idé i Livet, og hun fandt den i det, hendes store Broder har kaldet Nemesistanken, og som hun selv har udtrykt i et Par Stambogslinier fra et af de sidste Aar i hendes Liv, hvor det hedder:

Hvad dybt Du i Hjærtet gæmmer

Og aldrig i Verden glemmer,

Gi'er Livet som Ekko tilbage.

Denne Tanke var det faste, blivende for hende, Kærnen i hendes Livsanskuelse. Den viser, med den Tro og den Forjættelse, som der ligger i den, saadan som, hun har udtrykt den, hen til en Egenskab hos hende, der hængte naturlig

sammen med Livsglæden og den ideale Sans, nemlig hendes Energi. „Som Du er, saadan har Du det; vær god, saa bliver Livet godt, vær Din egen Lykkes Smed,” siger dette lille Vers jo egentlig - og det samme har hun sagt, direkte og indirekte, mangfoldige Gange og hvor megen Sæd, hun derved har udsaaet, og hvad Frugt den kan have baaret, er ikke til at beregne. Energi - det var et Ord, der stadig kom igjen hos hende, og al Tid med Beundring; hun kunde endog lade sig forlede til den Paradox, at Energien i, og for sig, selv brugt i en slet Sags Tjeneste, var Beundring værd. Hun mente, hendes Beundring for Energien skrev sig fra, at hun selv savnede denne Egenskab; jeg er temmelig sikker paa, hun tog fejl heri; hun længtes efter den og søgte den, fordi den var i Slægt med hendes egen inderste Natur. Paa mange Punkter har vistnok hendes Livsforhold stækket hendes Energi - maaske paa de Punkter, hvor hun helst vilde have øvet den -, men hvor stor og sjælden Kraft, hun var i Besiddelse af, dét lagde hun for Dagen, da hun fik et Virkefelt, der egnede sig for hende, da, hun kom til at styre Kvindelig Læseforening.

Aldrig har en Institution og et Menneske passet bedre for hinanden end Læseforeningen og Frøken Goldschmidt. Ligesom Læseforeningen rummede to Ideer, en æsthetisk-litterær, der vendte mod Fortiden, og en social, der vendte mod Fremtiden, og som i den samlede til en Enhed, saaledes forenede ogsaa Frøken Goldschmidt det bedste af en svunden Tid med det bedste af en ny: de æsthetiske og de sociale Interesser smeltede sammen til et harmonisk Hele i hendes Personlighed.

Frøken Goldschmidt var i 1871 med i den Kreds, der indbød til Stiftelsen af Læseforeningen, og hun har rimeligvis fra Begyndelsen af været sig klart bevidst, hvad der var - og efter hendes Mening ogsaa burde være - Læseforeningens Idé, og denne Idé fastholdt hun til det sidste og fremsatte og begrundede den atter og atter. Klarest udtalte hun den paa Foreningens tiende Generalforsamling 1883, hvor hun begynder med at give et Stykke af dens Historie. „Kvindelig Læseforening”, siger hun, „stammer fra en Tid, da Interessen for og Kærligheden til Kvindens Frigørelse endnu ikke havde faaet Navn,” og fortsætter saa: „Kvindelig Læseforening er egentlig det første Skridt paa Emancipationens-Bane, thi den løsnede, om end nok saa lidt Kvinden fra Hjemmet” - - „den blev et Fremskridt for sin Tid, og den venter nu kun paa, at de yngre skulle tage den i Haand og bringe den paa Højde med Nutidens Ideer” - „Maaske vil saa det Ønske, som Foreningen fødtes med, men aldrig har kunnet naa, blive realiseret: at Kvinder med fælles Interesser, Kundskabsfylde og

Dannelse sætte hverandre Stævne heroppe” - „fordi de trænge til Plads for et større eller i alt Fald for et andet Syn end Hjemmets Horizont tillader, og derved gøre Foreningen til Samlingsplads for aandfulde Kvinder, som med Liv og Dygtighed diskutere og kæmpe om Tidens Strømninger, Ideer og Begivenheder og gennem Debatten komme til Klarhed om egne Tanker og Livssyn for senere at bygge videre derpaa”.

Denne Idé, som hun her saa klart gør Rede for, om Læseforeningen som et Sted, hvor Kvinderne i Ro og Frihed kunde udvikles og dygtiggøres til Livets Gerning, er den røde Traad gennem hele Frøken Goldschmidts Forhold til Foreningen: allerede paa de første Generalforsamlinger tager hun ivrig Ordet for Foredrag og Samtaleaftener, og udtaler, hvad hun til det sidste hævdede som noget meget væsentligt: at Foreningen først og fremmest var en *Læsesal*, og da hun som Bestyrelsens Formand blev Foreningens ledende Aand, paatrykte hun den helt denne Idés Præg.

Men ogsaa hendes egen Personlighed kom til at præge den; hendes herskende Evner kom til at gøre sig gældende i dens ydre som i dens indre Fysionomi: den Hygge, den Fornøjelighed, den Velvilje, som vi alle har fundet heroppe, havde mere end man maaske tror sin Kilde i hendes” glade Sind. og den Frisindethed, her har hersket, afgang i allerhøjeste Grad af hendes Sans for de forskellige Idéstrømninger, hendes Anerkendelse af deres lige Ret, uafhængig af hendes Sympati og Antipati. Hun hævdede bestandig, at Læseforeningen som saadan var neutral, forholdt sig ligesom hun selv, interesseret overfor alt, men uden at tage Parti, et Princip, som hun bl. a. gjorde gjældende, da man i 1883 ønskede politiske Foredrag i Foreningen. Og konsekvent hævdede hun paa den anden Side, da man ved en Generalforsamling foreslog Socialdemokraten afskaffet, at alle Partiers Blade burde holdes.

Et andet Udslag gav hendes ideale Sans sig i hendes Kamp mod en Retning i Litteraturen, som hun fandt idéforladt: en vis Art franske Romaner. Tre Gange i sin Bestyrelsestid tager hun paa Generalforsamlingen dette Spørgsmaal op til Drøftelse og bekæmpede det, hun kaldte „den usædelige Litteratur” med alle de Vaaben, hun raadede over, fra Vid til Pathos. En Gang siger hun: „Uden at inklade os paa de franske Romaners Værd vil vi kun sige, at de fleste tage sig bedst ud paa Fransk, nogle kun paa Fransk og enkelte jo mindre Fransk, man kan”, og en anden Gang: „Der er i Virkeligheden ikke stort Spring fra hvad vor Fantasi sysler med til vore Gerninger” - og da hun fører det afgørende Slag imod

dem, siger hun: „Den hele nordiske Litteratur lige fra Sagaerne op til vore Dage har hvilet paa et sædeligt Grundlag, har holdt Kvinden højt i Ære, har gjort hende jevnbyrdig med Manden, om end paa forskellige Omraader, og paa samme Trin staar hun og hendes Stræben i det virkelige Liv. Med sædelig Alvor, Dygtighed og Sagkundskab kæmper hun Side om Side med Manden for Tidens store Ideer, deriblandt den om Kvindens Rettigheder og Pligter, baade i det private og i det offentlige Liv - Grundlaget for Kvindesagen -; fra hende bør derfor Protesten komme mod Bøger, hvori hun fremstilles som Hundyr og slet ikke andet, hvori alt det aandige, som danner Grundlaget for vort Livssyn, fornægtes.”

Der kan maaske rejses Tvivl om, hvorvidt Frøken Goldschmidt havde Ret i sit Standpunkt i denne Sag; men én Ting kan der næppe tvivles om, at en Forening vinder ved at styres af en personlighed, der har Kærlighed nok til en Idé til atter og atter at kæmpe for den.

Solidaritetsideen slog Frøken Goldschmidt ogsaa adskillige Slag for, bl. a. da der fra Helsingør Læseforening kom Forslag om gensidig Medlemsret. „Fra Ideens Side er det rigtigt” siger hun, „alle vi Kvindeforeninger bør holde sammen, hjælpe og støtte hinanden, kæmpe for den Idé, som har frembragt os, hver paa sit Omraade, efter sin Begrænsning.” - Og hun ikke blot talte om Solidaritet; hun søgte selv at gennemføre Tanken, saaledes da hun tog Initiativet til, at Kvindelig Læseforening, i Forbindelse med Dansk Kvindesamfund, stiftede Fru Rovsings Mindelegat til Uddannelse af kvindelige Haandværkere.

Hendes Beundring for Energien og Dygtigheden i dens forskellige Former gav sig ogsaa Udslag i hendes Bestyrelsestid: Pouline Worm og Fru Collett blev gjort til livsvarige Medlemmer, *de* kvindelige Studenter fik fri Adgang til Foreningen de første tre Aar efter Artium, og da vor første kvindelige Læge, Frøken Nielsen, en Gang dirigerede ved en af vore Generalforsamlinger, udtalte Frøken Goldschmidt sin Glæde over at se hende paa denne Plads. - Men hun ventede og længtes efter endnu mere, atter og atter kommer hun tilbage til et Ønske om mere kvindelig Intelligens og Veltalenhed i Foreningen; atter og atter udtaler hun sit Haab om, hvad de unge skal udrette. Det er de unge, der skal holde Foredrag, hævder hun bestemt ved Generalforeningen i 1882, og efter den lille Holbergsfest heroppe i 1884 takker hun de unge Damer, der har medvirket, „fordi de har givet hende Tro paa det unge Menneske i Kvinden.” - Og den Tro og Tillid, hun havde til de unge, gengældte de helt ud; da hun for tredje Gang

blev valgt til Formand, havde de deres egen Talsmand, der bad hende blive, og ved hendes sidste Valg var det dem, der gjorde den lille Fest heroppe for hende, som beredte hende megen Glæde, og som vi vist nu alle er glade over, vi har oplevet.

Det var den sidste Glædesfest, vi fejrede med og for hende. Den eneste Fest, vi nu kan fejre for hende, er en Mindefest, Og der er baade Sorg og Savn i Mindet, det er naturligt; men Glæden maa skinne igennem, Glæden over, hvad hun har været for os og hvad hun endnu vil blive. For en senere Slægt vil hun maaske komme til at staa som en Slags Sagnskikkelse, som Formandsidealet; men for os vil hun bestandig være den levende, virkende Personlighed, af hvis Gerning vi stadig ser Spor.

Og saa stor var hendes Kærlighed til Læseforeningen, saa dyb hendes Interesse for al kvindelig Udvikling og Dygtighed, at jeg tror, der længe vil være som et Pust af hendes Aand over Livet heroppe, og hver Gang noget godt og dygtigt udrettes af den Slægt, hendes Haab stod til, tror jeg, vi vil mindes hende og have en Fornemmelse, som om hun glædede sig med os.

Kilde

"Kvinden og samfundet" nr. 10, 1890, s. 241-47, Kvinfos kvindearkiv.

Kildetype

Dokumentation i avis, magasin e.l.

Tags

Kvindebevægelsen, Mindetale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/elisabeth-grundtvigs-tale-ved-mindefest-for-ragnhild-goldschmidt-1890>